

ГАНЪГТА ДЖИЛД УРГЪЦ АВЛГЪНД ЗЯБЬ САН НӨКД БОЛНА

Оренбургск областин Краснохолмск районд 140 миньгын гектар газр тоолгдн, тер тоод 100 миньгын гектар газрин хагьлдэ эдлтгэнд бэйна. Мана газрт хурчиг багьар орна. Районд дарударуа хагсу салыкта гань болад эбэлнь үзүлн. Дорд-оми үзгин селәнн эдлахун институтин то-дигар болхн, джилдн орси хурчингин 45—60 процентнь уурт хуврдж хагсад геедрн.

Эн учрар районд кесг джилн ут туршарт ургьц багь болджаснд барх юми уга. Мана газрт болн цуг Оренбургск областын тэрәнн ик ургьц басрхан угагьар йнрдн ургьцад болшгон туск халнд бэйсмн. Волв гүрүн нүүрин колхозмуд, бригадмуд хагсу ганьгта джилн бийдн му биш ургьц авдигь дамшлт үзүлсмн. Хагсу ганьгын диндэ болхмн байдэ.

Улгүрн, «Красный партизан» болн Чапавин нертэ колхозмудн газрн зертгдэж бэйна, газрин көрсн болхн, йдэ чинртэ мөн, болв «Красный партизан» колхоз кесг цагин туршарт гектар болгьнас бууда авлгьч энүлнэ хоша бйх колхозин авдас хоёр процент икэр авчасмн. Тинм Улгүрмүд багь биш.

Эн учр деерэс партин района комитет эдлахун болгьнд газр агьдэж эд-бод кедигь, амаран болзт тэргдэ гьт. амаран гүүнд экән хайдигь шиндэждэ халх кертгэ болв. Зябь газрн гүүнэр хагьлдэ эртэр белдсн эдлахусар ургьц ик болдгн эн көдлмшин амд медгдсн. Энүг кесг улгүрмүд бас лавидж медүлсмн.

1956 джил Димитровин нертэ совхозин хойрдгч отделенд хагьлдсн 400 гектар зябь, гүүндн 28—30 сантиметр хагьлдэд самлгдсн. Хурчиг тату болсн 1957 джилд эн участкан гектар болгьнас 14-д центнер ургьц авдсн. Зябиг октябрь сард хагьлсн эн отделенд талдан участкан гектар болгьнас зуга 7-д центнер бууда авдсн.

Чапавин нертэ колхозин 125 гектар газрт зябь июль сарин сүүлэр хагьлдэж бел кедлн. Хагьлдэ самлгдлэ, дакад терүнн хобннь харш бэсн гархла семлгдсн. 1957 джилн хаврар эн газрт цагьан бууда тэргдлэ. Эн газрин гектар болгьна ургьцн 13 центнер болсн. Бас тинм газрт орадгь хагьлдсн зябь газрин ургьцннь хоёр холван багь болсн.

Эн болн телү мет талдан чигн үлгүрмүд зябь хагьлдэждэ газртгь эрки биш эртэр болн гүүнэр хагьлдэ жакгь намртнь болхн, эрки биш самлж тешлджэкиг медүлсмн. Болв, тер джилдүгь область зябь хагьлдсн газран самлж тешлэжэ билэ. Хобннь эн шин агрозокал партин обкомин седвэрэр кедомн. Энүнас бин селәнн эдлахун кесг спецнальнтер, дамшлтта улс эс тешлгдсн зябь газрт цасна болн хаврин усн икэр хоршагдн гидж тоолджасмн. Эн халнд ик смдг ондү бэйснт ам цуттан медв.

Хагсу ганьла ноолдгьн гүрүн нүүрин эдлахусин бригадснн хоршасн дамшлтгь шиндэждэ халхн төлэ партин района комитет, научн производственн конференц кех шиндэр авсн. Колхозмудн, бригадснн гардасн, селәнн эдлахун специалистчр болн газр эдлгьнэ төрмүдэр көдлэж Оренбургск селәнн эдлахун институтин болн махна-усн мал беклгьнэ Оренбургск научн-шиндэждэ

гьнн институтин эдлгьчр эн. конферецнд орлдсн. Конференц ним төрмүд эбчлдэж күүндсн: газр эд-бод келгьнн гүрүн нүүрин авч тэрәнн газр, Краснохолмск района байдл тэвр тэргьнн эргч, кооперативкин көдлмшин дамшлт. Зябиг эртэр, гүүнэр хагьллгьнд, самлгьна хаалгьар намртнь тешлгьнд гол онгь тэвгдсн сүв-селвг конференц дгдэж кесмн.

Зябиг мед эртэр хагьлхмн гидж юнгьад селвг өггдэжхмн? Юнгьад гихлэ, мана района байдл эртэр хагьлдсн зябь чиг икэр хоршагдн. Зябь эртэр хагьлгьч дутман, газрт чиг икэр хоршагдгннь үзүлгдэж медүлгдсн. Хагсу ганьгта мана газр-усна байдл немр 70—80 миллиметр чиг хоршалгьн гисн — ик гидч керт болжана. Ус хоршалгьн болн энүг хагьллгьн — газр-усна ямаран чигн байдл ик ургьц авлгьчгн икхүлнэ.

Агротехническ цуг керг-үүлдврит күцлхнн төлэ арвн-полнн парин болн пронашнвой тэрәнн эртгьч участка болгьн дундлэ багь гихлэж 400 гектар газр кемджэтэ тавн полин тэрәнн эртгэр солх эрки кергтэ бэйсмн. Тэрәнн ним эргч, зябь хагьллгьнд тракторн паркиг полин (участкин) удннь чигн, көндлнндч чигн ик аштагьар ололд кергтэ бэйсмн.

Научн-производственн конференцин цуг сүв-селвгн илдэв күцлгьчгн аклгьхэв Энүна ашнь удлго үэгдэ. Хаврар болн зунар негн чигн хур эс орси 1957 джилд район буудн культуриин му биш ургьц ургьасмн. Тер джилд государствд 314 миньгын центнер бууда өггдлэ, эс гидж хур-чингин байдлэрин 1957 джилд йдэ 1954 болн 1955 джилдүгь өггдсн 135 миньгын центнер бууда икэр өггдсн.

Района цуг тэрэчир эртэр хагьлдсн зябнн чинринь сйфнэр междс болв чигн, зарн эдлахусин специалнтер болн гэрлачир намрар тешлгьнэ олд-оруд эс итгдг халдцан хайджасн уга. Эн керг-үүлдврин оло-оруд цутгдннь үзүлгдэж икхүлхнн эрхэ 1958 джилн хаврар, тэрэ тэрхэс урд бидн Сталинн нертэ колхозин 4-ч бригадт илдннь үзүлгьнн семнар келдн. Эн семинарт орнлчнр, намрар самлж тешлгдсн болн эс тешлгдсн зябь усн-чингин амаран кергн байдлнь шүүжд халдсн. Энүна ашнь ним болж гарсн: тешлгдсн газрт чиг гүүндн 120 сантиметр шингьтсн, эс тешлгдсн газрт болхн, 60 сантиметр шингьтсн. Энүна йлгьтарин икннь үэгдэжнэ. Дакад намрар тешлгдсн зябнн хагьлар 2—3 хонт эртэр эврдэ болн. Кемрдэжн хаврин нег барн дунд зябнн хагьларин гектар болгьнас 50 тонн күртэ чиг-усн уурт хуврдж геедрджгь төртнн авхла, эд бинн хагьлариг намртнь тешлгьнн амаран ик чинртнн на медгдэжнэ.

1958 джилэ авн района цуг колхозмуд болн совхоз эртэр зябь хагьлгьнд болн хагьларан дахулдэ энүг тешлгьнд оромн. Тинм келэр 1959 джилн хаврин цуг тэрэнд газр белдгдлэ. Снн зябь эртэр болн ахр бөлөт тэрглгьн, ирсэлгьнн, тэрэг давлгьлгьнн — агротехническ тинм керг үүлдэр хагсу ганьгта 1959 джилд дундлэ гектар болгьнас 12,5 центнер ургьц авлгьчгн

төтсми, эс гидж снн гидн 1956 джилд авдснэс 3,5 центнер икэр авгьжн. Района колхозмуд болн совхозмуд эн джилд областын гүрүн болж государствд бууда хулдгьна болн өггьннэ зуралгьан күцлгьнд, зурн деерән 1,2 сай пуд бууда өгсн, цуттан болхн 3,3 сай пуд бууда өгсн. Сүүнн дөрвн джилн эргч (1956 джилэс авн 1959 джил күртл) район государствд, урдк дөрвн джилн эргчд өггдсн буудгьнас дөрвн холван икэр өгсн.

Мана района тэрэчир ургьчин улнь зунар болн намрар тэвгдгигь междэ, эн джилд зябь белдгьнд улм ик оньган тэвсн. Эн джил эн көдлмшин урдк джилмүдэс ик эртэр тэрэ хуралгьна гүрүн өдрмүдэс авн өклсн.

Тэрэ халдгьна цагт зябь белдгьн амр бинн билэ. Районд трактормуд багьар бэйлэ, эдн зуга тэрэ халдгьна машин болн комбайнс чирлд күртнэ. Тинм болж болв чигн механизатормуд аргьта болхн, улм икэр эркин зябь хагьлхар сөрдэ өдр болгьн дөбнн часд зябь хагьлдэ болх эвэртарн олсмн. Трактормуд сөбдн болн хурта цагт газр хагьллгьнд тэвгдэжсн. Ахрар келхлэ, час болгьн иргч тэрэнд газр белдгьнд ололджасн.

Эн көдлмш ик гидг ашан үзүлсн. Август сард, талданар келхлэ тэрэ хуралгьна гүргүд кесг колхозмуд—Чапавин, Чкаловин нертэ, «Борьба за мир», «Красный партизан» болн талдан чигн колхозмуд зябь хагьллгьна зурагьан 30—40 процент күлсн.

Зябь хагьллгьн дэлгүдн, нидн джилн хагьларин көндлгьндн Нондэ гүүндн 30 сантиметр күртл хагьлднэ, хагьлар дахулдэж тешлгднэ. Колхозмудн агроном, эдлахун гардачир, бригадирмүд дннгьн төст бйдэ зябь хагьллгьна чинринь шүүжд халдхлнэ. Зябь белдгьнн агротехникин зокалж эдлгьнн Нондэ болгьн бгчн керг гидж эбчлдэж халдгдн.

Эн джилд иргч джилн тэрэнд газр белдгьэр үлдэж Нонх колхоз уга болдгнн онча мөн. Энн КПСС-н района комитет, района күндгч комитет, элц партинн организацион механизаторск кадмудта келд көдлмш, күч-көс, дорлдэ бурдлгьнн төрмүдт оньган икэр тэвг болсар цайлгьгднэ.

КПСС-н ЦК-н болд Плентинг төслгьна механизатормудн дордлнэ ашнь байрлуна. Сентябрьн 20-д колхозмуд 44 миньгын гектар газрт зябь хагьлсн, эс гидж зурагьан 87 процент күлсн. Энн-нидн джилнн ним болгт белдгдсн зябас хоёр холван шаху ик болжана. Димитровин нертэ совхоз чигн үлдэж Нонхн. Эн совхоз иргч джилнн тэрэнд 19 миньгын гектар газрт зябь хагьлдэ эбвтэ, ода хагьлжсн болхн 14 миньгын гектар газр болжана. Обрхн цагин хунд районд зябь хагьллгьнн төгстдхмн. Колхозмуд болн совхоз газр күртл хагьларан тешлх байдгь, харш бэсннь уурулхнн эрдэ хагьларин эбвэр хувинь семлж чадхн. 1960 джилд ургьц уйм ик болх.

С. ШАПКИН,
КПСС-н Краснохолмск района комитетин зөглгчр.

Оренбургск область.